

Hafıza Çalışmalarında Yeni Bir Yaklaşım: Wikipedia'nın Bir Hafıza Mekanı Olarak Değerlendirilmesi ve Türkçe Vikipedi Örneği

A New Perspective On Memory Studies: Analysing Wikipedia As A Place Of Collective Memory And The Case Of Turkish "Vikipedi"

Birgül Koçak Oksev¹

Özet: Akademik bir araştırma alanı olarak hafıza çalışmaları yaklaşık yüzyıllık bir geçmişe sahip olmakla birlikte, özellikle son yirmi yılda akademik bir ilgi alanı haline dönüşmüştür. Toplumsal kimliğin inşasında önemli bir yeri olan kolektif hafızanın oluşumunda medyanın tartışmasız bir yeri vardır. Bu anlamda, yirmi birinci yüzyılda hafıza çalışmaları neredeyse tümüyle medyaya, özellikle de dijital medyaya yönelmiştir. Bu bağlamda bir "online" ansiklopedi olarak Wikipedia kimi araştırmacılar tarafından bir küresel hafıza mekanı, iletişimsel ve kültürel hafıza arasında dinamik bir geçiş platformu olarak ele alınmıştır. Bu çalışma Wikipedia konusundaki bu kuramsal yaklaşımı değerlendirecek ve ardından bir hafıza mekanı olarak Türkçe Vikipedi'de "2013 Taksim Gezi Parkı protestoları" maddesinin oluşumu üzerinde duracaktır. Bu şekilde küresel çapta yaygın bir kullanımı olan online ansiklopedide yazılan "madde"ler ve maddelerin "tartışma" forumunda oluşturulma süreci üzerinden, kolektif hafızada yeri olan geçmişe dair bilgilerin nasıl bilinmesi ya da hatırlanması gerektiğiyle ilgili bir hafızanın inşa edilmesi faaliyetini gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kolektif hafıza, dijital medya, online ansiklopedi, Wikipedia, Gezi parkı olayları

Abstract: As an academic field, memory studies has almost a century history, but the subject of collective memory has received an academic attention over the past two decades. Collective memory is accompanied by media, in this sense, in the twenty-first century, memory studies has focused on media, especially in recent years, to digital media. In this context, Wikipedia, an online encyclopedia, has been analysed recently by some scholars as a global memory place and as a platform for dynamic transition between communicative and cultural memory. Paper will evaluate this approach on the Wikipedia and then deal with Turkish Wikipedia (Vikipedi) as a memory place. Article of "2013 Taksim Gezi Parkı protestoları" in Turkish Vikipedi will be examined as a case study. Moreover, by analysing "discussion" and "article" pages, formation

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

process of the article will be evaluated as an example of transition from communicative to cultural memory.

Key Words: Collective memory, digital media, online encyclopedia, Wikipedia, Gezi Park Events.

Giriş

Son yıllarda medyanın kolektif hafıza ile olan ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar, özellikle dijital medyanın küresel çapta yaygınlık kazanmaya başlamasıyla birlikte yeni medyanın hafızaya etkisi konusunda meşgul olmaya başlamışlardır. Bu anlamda, internet medyası, bloglar, facebook ya da twitter gibi yaygın sosyal medya kanalları kolektif hafıza çalışmalarının konusu olmuştur. İnternet gibi herhangi bir paylaşımın herkes tarafından ve mekan tanımaksızın erişilebildiği küresel bir ağ üzerinde, geçmişe dair herhangi bir anın bir sosyal medya kullanıcısı tarafından yazı ya da görüntü paylaşımıyla dolaşıma girmesi, o anın olabilecek *en yaygın biçimde* yeniden hatırlanmasına olanak tanımaktadır. Diğer taraftan yoğun enformasyon akışı ve kullanıcı sayısının çokluğuna paralel olarak, bu hatırlamalara hızlı biçimde unutma da eşlik etmektedir. Bu da dijital medyanın toplumların hafızası üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini tartışma konusu yapmaktadır.

“Online ansiklopedi” Wikipedia ise bir sosyal medya kanalı olmamakla birlikte, internet kullanıcılarının ansiklopedide “madde yazarı” olmasına imkan tanıyan açık yapısı itibarıyla, tıpkı diğer sosyal medya kanalları gibi, geçmiş ya da güncel herhangi bir olayın sıradan insanlar tarafından yeniden yazılmasına, başka bir deyişle inşa edilmesine imkan tanımaktadır. Ayrıca madde metinlerinin güncellenebilir/üzerinde değişiklik yapılabilir olması nedeniyle, söz konusu olan bitimsiz bir inşa sürecidir. Wikipedia’nın çok dilli yapısı, ansiklopedi maddelerinin oluşturulma süreci ve ansiklopedinin yaygın biçimde kullanılması, onu, hafıza çalışmalarının konularından biri yapmıştır. Bu çalışma, medya ve kolektif hafıza arasındaki ilişki üzerinden Wikipedia’nın bir hafıza mekanı olarak değerlendirilmesine ilişkin yaklaşıma odaklanmaktadır. Çalışmada örnek olarak ele alınan ansiklopedi maddesi ise Türkçe Vikipedi’deki “2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları” başlıklı maddedir. “Gezi Parkı olayı”nın hemen yaşanmaya başladığı günlerde kullanıcılar tarafından madde başlığı altında kayıt altına alınmaya başlaması ve ortaya çıkan madde metni, online ansiklopedinin günümüzde artık temel başvuru kaynaklarından biri olduğu hesaba katılırsa, bir anlamda bugünkü ve gelecek kuşaklar için yaşananların nasıl hatırlanacağı konusuna işaret etmesi bakımından dikkate değerdir. Bir hafıza me-

kanı olarak Wikipedia'yı değerlendirmeden önce kolektif hafıza ve medya ilişkisini ana hatlarıyla incelemek yerinde olur.

Kolektif Hafıza ve Medya

Toplumların kolektif hafızasına ilişkin yapılan çalışmalar kolektif hafıza kavramının ortaya çıkışını, 20. yüzyılın başlarında eserlerini vermiş ikinci kuşak Durkheimci sosyologların en önemli figürlerinden biri olan Maurice Halbwachs'ın *Les Cadres sociaux de la mémoire* (1925)² adlı kitabıyla başlatır. Kolektif hafıza kavramı esasen ilk kez Avusturyalı yazar Hugo von Hofmannsthal tarafından 1902 yılında kullanılmıştır.³ Ancak bugün anladığımız şekliyle kolektif hafıza kavramını biçimlendiren Halbwachs olmuş ve onun ölümünden sonra yayımlanan *La Mémoire collective* (1950) adlı çalışmasında detaylı şekilde incelenerek bir sosyolojik olgu olarak ortaya konmuştur. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde konuya yönelik ilginin zayıf olduğunu belirtmek gerekir. Kolektif hafızaya yönelik ilgi ancak 1980'lerden sonra yeniden canlanmış ve son yirmi yılda ise bir araştırma alanı olarak tarihten sosyolojiye, psikolojiden edebiyata, nörolojiden medya çalışmalarına çeşitli disiplinlerde büyük bir rağbet kazanmıştır. Bu açıdan, kolektif hafızanın farklı yöntemler ve araştırma teknikleri kullanan disiplinler arasında bir araştırma alanı olduğunu söylemek mümkündür.⁴

Maurice Halbwachs'ın kolektif hafıza konusundaki temel argümanı, belli bir toplumda ya da bir grup içinde yaşayan insanların ait oldukları çerçevenin dışında bir hafıza tahayyül etmenin mümkün olmadığı ve hafızanın, söz konusu toplumun ya da grubun o anki sosyal şartlarının ihtiyaç ve gereklerine göre yeniden şekillenip üretildiğidir.⁵ Bu tanımda iki nokta önemlidir. Birincisi, saf biçimde bireysel bir hafıza mümkün değildir, hafıza doğası gereği kolektiftir. Yani biz ancak sosyo-kültürel bir bağlam içerisinde geçmişimizi hatırlarız. Ve hafıza ancak sosyalleşme süreciyle gelişebilir. En bireysel görünen anılar bile ancak sosyal bir grupla etkileşim ve iletişim içerisinde oluşur. Sadece iletilen, iletişim süreciyle

² Bugünkü kullanımıyla "kolektif hafıza" kavramı ilk kez Halbwachs tarafından ortaya atılmış olsa da, kavramın işaret ettiği şeyin, yani bireysel hafızanın dışında gruba ait hafıza kavrayışının eski Yunan'a kadar izi sürülebilmektedir. Fransızca metinler üzerinden Halbwachs-öncesi kolektif hafızaya ilişkin görüşlerin toplu bir analizi için ise bkz. N. Russell, "Collective Memory before and after Halbwachs", *The French Review*, N. 4 (79), 2006, s. 792-804.

³ J. K. Olick - J. Robins, "Social Memory Studies: From 'Collective Memory' to the Historical Sociology of Mnemonic Practices", *Annual Review of Sociology*, N. 24, 1998, s. 106; M. Neiger - O. Meyer - E. Zandberg (Ed.), *On Media Memory: Collective Memory in a New Media Age*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011, s. 2.

⁴ A. Erll, "Cultural Memory Studies: An Introduction", *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, A. Erll - A. Nünning (Ed.), Berlin: Walter de Gruyter, 2008, s. 1, 9.

⁵ M. Halbwachs, *On Collective Memory*, Chicago: The University of Chicago, 1992.

dolaşıma giren şeyler hatırlanabilir. Üstelik insanlar sadece diğer insanlardan öğrendiklerini hatırlamakla kalmaz, başkalarının da onlara anlattıklarını hatırlarlar.⁶ İkincisi, hafıza şimdiki bağlamın dinamikleri tarafından belirlenir. Bu anlamda kolektif hafızanın inşası, sürekli devam eden, canlı bir süreçtir.

Halbwachs'ın bakış açısıyla kolektif hafızanın bir başka önemli yönü, hafızanın sosyal göreceliliğidir. Buna göre hafıza daima belirli bir gruba bağlıdır. Her kolektif hafıza, zaman ve mekanla sınırlı bir grubun desteğini gerektirir.⁷ Bu şekilde, hafıza bu grubun bağlamına göre yeniden inşa edilebilir. Ayrıca Halbwachs insanları birarada tutan şeyin ne olduğu sorusuna da bir yönüyle cevap vermiştir. Ona göre, inşa edilen geçmiş, bir grubun birliktelik duygusunun gelişmesine aracılık eder. Bu şekilde grup, ortak bir geçmiş imgesi yoluyla kendisini diğerlerinden ayırır ve kimlik kazanır. Bu da yine, tekrar etmek gerekirse, kendisini bireylerin başkalarıyla girdiği iletişim içinde var eden bir süreçtir. Bu arada, Halbwachs'ın kolektif hafıza kavramını zenginleştiren Jan Assmann'a göre, hafızamız sadece başkalarının hafızasıyla etkileşim içinde var olmaz, ayrıca bazı semboller ya da nesnelere de hafızanın oluşumuna aracılık eder. Ritüeller, imajlar, hikayeler, metinler, haritalar gibi nesne ya da şeylerin kendinden hafızaları yoktur, bunlar bize bir şeyleri hatırlatırlar, bizim hafızamızı tetiklerler ve ancak bizim onlara yüklediğimiz anıları taşırlar. Anıtlar, müzeler, kütüphaneler ve arşivler de hafıza kurumları olarak toplumların başat hatırlama mekanlarıdır.⁸

Hafıza, daha önce de belirtildiği gibi, ancak onun ifade edilmesi ve iletilmesi ile mümkün olabilir. Bu sosyal olarak ifade, ritüeller, seremonik anmlar veya medya metinleri aracılığıyla kendisini gösterebilir. Herşeyden önce hafıza bir iletişim ve sosyal etkileşim sorunudur. Bir başka deyişle hafıza doğası gereği *dolayım*sal bir fenomendir. Günümüzde ise kolektif hafıza medya olmadan düşünülemez: medya hafızayı geliştirir ya da bozar, sonuçta her halükarda hafızayı biçimlendirir. "Yaşanmış tecrübe" günümüz çağdaş kültüründe artık "medya aracılığıyla dolayımlanmış tecrübeye" yerini bırakır. Gerçekten de, insanlar kendilerine, ailelerine ya da daha geniş çevrelerine dair bir bellek deposu oluşturmak için medya teknolojilerini kullanıma sokarlar. Örneğin video kameralar, bilgisayarlar, ses teknolojileri vs bütün bunlar yaşamı kaydederken aslında bir "medya ile üretilmiş hafıza" oluşturur.⁹

Medyanın kolektif hafıza üzerindeki etkisini anlamak için kitle iletişim araçlarının etkisini göz önünde bulundurmak gerekir. Her şeyden önce kitle iletişim

⁶ J. Assmann, *Kültürel Bellek*, Çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı, 2001, s. 40.

⁷ Halbwachs, *On Collective Memory*, s. 22.

⁸ J. Assmann, "Communicative and Cultural Memory", *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, A. Erll - A. Nünning (Ed.), Berlin: Walter de Gruyter, 2008, s. 111.

⁹ J. Van Dijck, "Mediated Memories: A Snapshot of Remembered Experiences", *Mind The Screen: Media Concepts According to Thomas Elsaesser*, J. Kooijman - P. Pisters - W. Strauven (Ed.), Amsterdam: Amsterdam University, 2008, s. 72, 75.

araçları gündelik yaşamın hakim bir parçası ve her an yanı başımızdadır. Televizyon, basın, radyo ve yeni medya (yani internet) gibi kanallar, haber, belgesel ya da tarihi film, kostümlü drama gibi kurgu türleri kolektif hatıraları yeniden biçimlendirirler.¹⁰ İnsanlar kendi çevrelerini medya yoluyla algılar ve bilgilerini inşa ederler. Dahası, gazete, televizyon, film, fotoğraf, radyo ve daha çok da internet her türlü kaydetme, arşivleme ve yaymanın temel kaynağı haline gelmiştir.

İnternet medyasının hafıza ile ilişkisini ve özelde Wikipedia'nın nasıl bir hafıza mekanı olabildiğini daha iyi anlamak açısından Jan Assmann'ın Halbwachs'ın tanımladığı kolektif hafıza kavramına yaptığı katkıya burada değinmek gerekir. Assmann kolektif hafızayı iki ayrı alt hafıza türüne ayırır: kültürel ve iletişimsel. Kültürel hafıza belli bir grup insan tarafından paylaşılan kültürel kimliğe vurgu yapar. Ancak iletişimsel hafızaya oranla daha uzak geçmişle ilgilidir. Halbwachs'ın kolektif hafızanın alanı dışında tuttuğu geleneklerin kuşaklar boyunca aktarımı, Assmann'ın tanımında kültürel hafıza olarak ortaya çıkar. Bir de kısa süreli hafıza, yakın geçmişteki anıları kapsayan iletişimsel hafıza vardır. Bu hatıralar belirli kuşaklar tarafından paylaşılır, yani nesiller öncesinden kalma anıları kapsamaz. Daha ziyade çağdaşlar arasında paylaşılır. İletişimsel hafıza gündelik hayatta kişilerin iletişim ve etkileşimlerinde yaşam bulur. Bu nedenle de zamansal olarak sınırlıdır, yani Assmann'ın tanımına göre 80 yıldan daha geriye gitmez.¹¹ Mesela sözlü tarih araştırmaları bu tip hafızadan yararlanır. Bu türden biyografik hafızalar (örneğin, gazeteye verilen otobiyografik bir röportaj) medya vasıtasıyla korunur ve bunlar kayıt altına alındıkları için kültürel hafızaya, uzun erimli hafızaya dönüşür. Kültürel hafıza maddi unsurları gelecekteki hatırlamalar için stoklar ve dönemler boyunca toplumsal hafızanın inşası için bir temel oluşturur.¹² Kısacası, gündelik iletişimden doğan iletişimsel hafıza medya yoluyla kayda geçerek, arşivlenerek kültürel hafıza haline gelir.

Pierre Nora'ya göre¹³ modern hafıza her şeyden önce arşiveldir. Yazıyla başlayan süreç dijital medyayla doruk noktasına ulaşmıştır. Yeni medya, diğer geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak, internet kullanıcılarını pasif izleyiciler olmaktan çıkarıp ortama enformasyon gönderebilen kaynaklar haline dönüştürmüştür. Aynı zamanda sosyal medya geleneksel medyayı da dönüşüme uğratmıştır. Meslekten olmayan "gazeteciler" (yani sıradan insanlar) Twitter gibi sosyal ağları kullanarak haberlerin ana akım medya tarafından üretim biçimini etkilemiş ve dönüşüme uğratmıştır. Özellikle medya erişiminin sınırlı olduğu

¹⁰ Neiger- Meyers – Zandberg (Ed.), *On Media Memory*, s. 3, 15.

¹¹ Assmann, "Communicative and Cultural Memory", s. 110-111.

¹² J. Assmann, 1999, s. 139'dan akt. A. Donk, "The Digitization of Memory: Blessing or Curse? A Communication Science Perspective" (Bildiri metni), *Media in Transition Conference MIT6: Stone and Papyrus, Storage and Transmission*, Nisan 24-26, 2009, Boston: Massachusetts Institute of Technology, 2009, s. 4.

¹³ P. Nora, *Hafıza Mekanları*, Çev. Mehmet Emin Özcan, Ankara: Dost, 2006.

olaylarda, sosyal medyada paylaşılan enformasyonlar hem haberlerin üreticileri, hem de tüketicileri için merkezi bir önem kazanmıştır. Yeni medyanın bu özelliği bilhassa kolektif hafıza açısından önemlidir, çünkü her olay medya aracılığıyla bir tarihsel kayda dönüşür ve işte bu tarihsel kaydın hangi enformasyonu içereceğine kimin karar vereceği ve bu hikayenin nasıl anlatılacağı sorusunun altını çizer. Twitter gibi, enformasyon kaynaklarını kontrol eden geleneksel medyadan bağımsız olan sosyal ağlardaki enformasyonun bu ağ içinde üretimi ve yayılması, kolektif hafızanın da medyanın hegemonik yapısından bağımsız biçimde inşa edilmesini ve hatırlanmasını mümkün kılar.¹⁴

Diğer taraftan hafızanın teknolojik olarak dolayımlandığı günümüzde, elektronik imajların yükselişi, artık geçmişin otantik bir parçası olarak algılanmaya başlayan basılı sözcüğün yok olmasına ve hafıza kaybına sebep olmakla suçlanır. Gerçekten de bazı araştırmacılar mevcut medya kültürünün koşullarını sosyal hafızayla olan ilişkisi açısından olumsuz olarak değerlendirir. Başkalarıysa yeni dijital medyayı, hatırlamanın temelini oluşturan iletişim ve sosyal etkileşimi yeniden organize etmenin yeni bir yolu olarak görür.¹⁵ Ancak dijital medyanın aynı zamanda herkes tarafından erişimi mümkün kılan doğası, unutmayı kolaylaştırdığı iddialarına karşılık, unutmanın mümkün olmamasına da yol açar. Zira geçmişe ait herhangi bir bilgi, izlenim ya da imaj internette hiç beklenmedik bir biçimde karşımıza çıkabilir.

Hafıza, günümüzde, kamusal otoritelerin, bilginlerin ve uzmanların hakimiyeti altında olan tarihten farklı olarak, dijital medyanın gelişimiyle birlikte daha fazla ayrıcalık kazanmıştır. Serbest ve yaratıcı medya demokratikleşme imkanını da içinde barındırır. Yeni medya teknolojileri, enformasyonu ve bilgiyi serbest bırakma sürecinde çok önemli bir rol oynar. Bu nedenle de hafıza konusuna yönelik aşırı ilgi, dijital medyadaki hızlı gelişmeyle de yakından ilgilidir. Geleneksel radyo ve televizyon yayınıyla ilgili çalışmalarda mevcut paradigma ve bununla ilgili gelenekler, teori ve yöntemler dijital içeriğin erişilebilirliği, aktarılabilirliği ve dolaşımının insanların, grupların ve toplumların nasıl hatırladıkları ve unuttukları üzerindeki etkisini anlamakta yetersiz kalmaktadır. İnternet hatıraları kişisel ve kurumsal arşivlere dağıtır. Dijital hatıralar, dijital fotoğraflar, web'teki anma sayfaları, online müzeler ve online video arşivleri gibi sanal uzamlarda arşivlenir. Web tüm dijital ağ medyasının diğer biçimleri gibi kolektif hafızanın hem kültürel hem de iletişimsel biçimlerini kaynaştırır ve çeşitli hatırlama biçimlerini mümkün kılar. Bireyler de kurulu yorumlama biçimlerinin ötesinde geçmiş yorumlarlar. Online müzik ve ses kayıt koleksiyonları, Google

¹⁴ B. Çalışkan, "The Role of Social Networks in Recalling of Collective Memory: Remembering Assassinated Journalists" (Bildiri Metni), 10. *International Symposium Communication in Millennium*, İstanbul, 2012, s. 2-3.

¹⁵ M. Zierold, "Memory and Media Cultures", *Cultural Memory Studies, An International and Interdisciplinary Handbook*, A. Erll and A. Nünning (Ed.), Berlin: Walter de Gruyter. 2008, s. 399.

gibi yaygın bir arama motoru ya da Wikipedia dijital medyanın arşivleme gücüne iyi birer örnek olarak gösterilebilirler. Hatta dijital medyanın kendisi, kendi kendini arşivleyen bir fenomendir. Gazete arşivleri, bloglar, Twitter ve benzeri medya formları kendi içerik geçmişlerine bakmak için gene kendilerini kullanan uygulamalara iyi bir örnektir.¹⁶

Bir Kolektif Hafıza Mekanı Olarak "Wikipedia"

Wiki yani online ansiklopedi, kullanıcılarını işbirliğine teşvik eden web tabanlı, açık bir platformdur. 1955 yılında Ward Cunningham tarafından geliştirilmiş bir uygulama olan online ansiklopedi, kolektif olarak yazılmış dokümanlara erişimi mümkün kılan birbirlerine bağlı bir dizi web sayfasıdır. Sayfayı düzenlemek isteyen herkese açık, henüz yazılmamış sayfalarla bile bağlantısı olduğu için gelişebilen, yaşayan, yani yapı ve içerik bakımından düzenlemeye ve değiştirilmeye açık, ayrıca herkesin bir maddenin yazım sürecindeki tartışmaları açıkça izleyebildiği bir ortamdır. Düzenleme seçeneği, kişilere değiştirme, başka materyaller ekleme ve silme şansı vermektedir. Yayınlanmadan önce maddeyi gözden geçiren ücretli bir editör grubu yoktur. Bunun yerine yapılan her düzenleme kaydolur, izlenebilir ve eğer gerekirse değiştirilebilir.¹⁷

Wikipedia'nın demokratik yapısını oluşturan yanı, içeriğinden bizzat kullanıcılarının sorumlu olmasıdır. Akademik ya da profesyonel yazarlardan ziyade tümüyle internet kullanıcısı olan sıradan insanlar tarafından içeriği oluşturulur. Kullanımı serbest, kimsenin mülkiyetinde olmayan ve anonim bir grup tarafından idare edilen bir oluşumdur. Bu anlamda Wikipedia'nın gelişiminin arkasındaki üç önemli unsur olarak hiyerarşinin ve ticari bir kaygının olmayışı ve anonimlik sayılabilir.¹⁸ Bu özelliklerinden ötürü de Wikipedia'daki maddeler toplumsal ürünler olarak tanımlanabilir. Wikipedia kullanıcılarının amacı, herhangi bir maddi beklenti olmaksızın yeni ve evrensel olarak erişilebilir bilgi kaynağı yaratmaktır.¹⁹ Bu temeller üzerine inşa edilmiş olan online ansiklopedi Wikipedia 2001 yılından beri faaliyettedir. Yeryüzündeki her bir bireyin kendi dilinde erişebileceği yani çok dilli bir yapısı vardır. Şu an 250 dilden fazla Wikipedia vardır. İngilizce versiyonunda Kasım 2014 itibarıyla 4.651.575 madde başlığı vardır ve bu rakam her geçen gün artmaktadır. Türkçe Wikipedia (Vikipedi) ise 2003 yılında hayata geçmiştir. Türkçe Vikipedi'de ise 236.331 madde başlığı ve 644.181 kayıtlı kullanıcı vardır.

Literatürde Wikipedia'nın bir küresel hafıza mekanı olarak ele alındığı çalışmalardan biri 2005 Londra bombalama olaylarını değerlendiren Christian Pent-

¹⁶ J. Garde-Hansen, *Media and Memory*, Edinburgh: Edinburgh University, 2011, s. 70-71.

¹⁷ C. Pentzold, "Fixing the Floating Gap: The Online Encyclopedia Wikipedia as a Global Memory Place", *Memory Studies*, N. 2(2), 2009, s. 256.

¹⁸ D. O'Sullivan, *Wikipedia: A New Community of Practice?*, Farnham: Ashgate, 2009, s.1.

¹⁹ *ibid.*, s.74.

zold'un çalışması, diğeri de 2010 yılından itibaren Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Yemen gibi Kuzey Afrika ülkelerini sarsan ayaklanma ve protesto hareketlerinden yola çıkan Michela Ferron ve Paolo Massa'nın çalışmasıdır.²⁰ Özellikle Pentzold'un çalışması Wikipedia'nın hangi yönleri itibarıyla bir hafıza mekanı olarak tanımlanabileceğini açıkça ortaya koymuştur. İleride de söz edileceği üzere, bu çalışmalar, ansiklopedinin ilk görünen yüzü olarak toplumsal hafızada yeri olan herhangi bir bilginin (yer, olay ya da kişi gibi) kayıtladığı madde metinlerinin yanı sıra, maddelerin oluşturulma sürecine yani hafızanın söylemsel olarak inşasına da önem atfetmişlerdir. Zira bu şekilde hafızanın nasıl oluşturulduğu gözlemlenebilmektedir. Örneğin, Mısır'daki ayaklanmalara odaklanan Ferron ve Massa'nın çalışması, olaylar sırasında ilgili Wikipedia sayfalarında içeriğin düzenlenmesi konusunda yoğun bir tartışmanın gözlemlendiğine dikkat çeker. Binlerce insan bu olaylar hakkında madde yazımına katılmak amacıyla yoğun bir tartışmaya girişmiştir. Bu da insanların kendi perspektiflerinden olayların başkalarınınca nasıl bilinmesini ve hatırlanmasını istediklerine yönelik bir talebi gösterir.

Wikipedia'nın madde yazarı olarak herkese açık oluşunun, herkesin ne isterse yazabildiği ya da ekleyebildiği anlamına gelmediğini belirtmek gerekir. Wikipedia'nın içerik oluştururken uyulması istenen kuralları vardır ve madde yazarları bu kurallara uyulması noktasında birbirlerini denetlerler. Başta gelen kural tarafsız olunmasıdır. Bunun yanı sıra, verilen bilgilerin sağlıklı ve güvenilir kaynaklara dayanması, ilk elden yani gözleme dayalı haberlerin kaynak olarak kullanılmaması tavsiye edilir. Wikipedia sayfasının önemli bir başka özelliği ise farklı iki iletişim dilinin kullanılıyor olmasıdır. Birincisi "tartışma sayfası"nda kullanılan dil, diğeri ise "madde sayfa"sında kullanılan dil. Birincisinde çekişmeli bir tartışmanın yürütüldüğü bir dil kullanılırken, diğerinde ise müzakereye varılmış, objektif bir bakışa dayalı bir dil vardır. Dilin tartışmadan müzakereye doğru evrilmesi, Habermas'a dayanarak, dilin anlaşmaya odaklanmış kullanımı olarak tanımlanabilir.²¹ Wikipedia'yı hafıza çalışması açısından önemli kılan şey de aslında her maddenin üzerindeki "geçmiş" ve "tartışma" linkleridir. Geçmiş yapılan son değişiklikleri, tartışma da maddenin farklı editörler yani kayıtlı kullanıcılar tarafından hangi kısımlarının nasıl yazılacağı hakkında ileri sürülen önerilerin gösterildiği sayfadır. Tartışma sayfaları hiçbir zaman silinmez, bir madde hakkında daha önce yapılan katkılar eski tartışmaların kaydı olarak arşivlenir. Bu sayfalar editörler arasındaki çatışmayı çözmek, madde için olası değişiklikleri planlamak için vardır. Maddeler işte bu tartışma sayfalarında çok

²⁰ Christian Pentzold, "Fixing the Floating Gap"; M. Ferron –P. Massa, "Collective Memory Building in Wikipedia: The Case of North African Uprisings", *WikiSym'11*, Mountain View, CA, 2011, s.114-123. Ayrıca bkz. Ferron - Massa, "Beyond the Encyclopedia: Collective Memories in Wikipedia", *Memory Studies*, N. 1 (7), 2014, s. 22-45.

²¹ J. Habermas, *İletişimsel Eylem Kuramı*, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Kabaçlı, 2001.

sayıda yapılan düzenleme çabasının ve tartışmanın ürünüdür. Ne kadar çok tartışma olursa ve ne kadar çok editör bu tartışmaya katılırsa maddenin o kadar iyi olması muhtemeldir.²²

Wikipedia'nın bir küresel hafıza mekanı olarak değerlendirilmesi ise hatırlanabilir yani kolektif hafızada yeri olan olayların, mekansal olarak birbirlerinden ayrı olan katılımcılar tarafından tartışılabilir olmasıyla ilgilidir. Potansiyel olarak küresel, herhangi bir ulusal sınırla sınırlandırılmamış olan bu ortam, kendi içinde sadece dilsel olarak ayrılır, yani erişim dil becerisiyle sınırlanabilir. Millet, kültür, din, siyasal görüş vs bakımından birbirlerinden farklı arkaplana sahip yazarlar yoğun bir söylemsel bilgi oluşturma sürecine katılırlar. Bu farklı arka planların çatışmasından ötürü bir online ansiklopedi maddesi çekişmeli geçen ve kayıt altına alınmış müzakerelerin bir sonucu olarak görülebilir.²³ Kısacası Wikipedia'yı basılı ansiklopedilerden ayıran en önemli özellik, madde ile ilgili kayıtlı tüm arşivde sadece hangi ifadelerin kullanılacağı ya da objektif olunmasıyla ilgili değil, aynı zamanda neyin hatırlanması ve nasıl hatırlanması gerektiği üzerinden ilerleyen tartışmanın uzlaşmaya doğru gelişiminin açıkça izlenebilir olmasıdır.

Wikipedia'daki maddelerin karmaşık bir tartışma süreci sonunda varılan müzakereyle oluşumu kolektif hafızanın söylemsel üretimine denk düşer. Bu üretimi Pentzold Assmann'ın iletişimsel hafıza ve kültürel hafıza ayrımına dayanarak açıklamaktadır. Buna göre, daha önce de belirtildiği üzere, madde metinleri gündelik iletişimden doğan yani *akışkan* iletişimsel hafıza ile metin veya resim gibi somutlaşmış kültürel formların kristalize olduğu *statik* kültürel hafıza arasında dinamik bir geçişe örnek olarak gösterilebilir. Tartışma sayfasındaki gündelik konuşmalar sırasında dile getirilen hatırlamalarla beslenen çekişmeli görüşler (iletişimsel hafıza) sistemli bir biçime kavuşturulmuş, az çok sabitlenmiş bir ansiklopedi maddesine (kültürel hafıza) doğru evrilir. Üstelik bu aşamaların kayıt altında olması bir söylem analizine imkan verir.

Wikipedia'da uyulması gereken kurallardan biri birinci elden gözleme dayalı bilginin kullanılmaması olsa da yakın zamanda meydana gelen toplumsal olaylara ilişkin maddelerin çoğu, olayların patlak verdiği ilk günlerde yaratılmaktadır. Bu açıdan Wikipedia'daki tartışma sayfaları üzerinden maddelerin oluşumunu incelemek travmatik bir sosyal değişimin insanları nasıl etkilediğinin izlenmesine de bir ölçüde olanak tanır.²⁴ Bunun bir örneği, Türkiye'nin yakın tarihinde daha önce görülmemiş çapta bir yaygınlık kazanan bir toplumsal hareket olarak Gezi Parkı protestolarıyla ilgili maddenin yazımında görülebilir.

²² O'Sullivan, *Wikipedia: A New Community of Practice?*, s. 94, 141.

²³ Pentzold, "Fixing the Floating Gap", s. 265.

²⁴ Bkz. Ferron-Massa, "Collective Memory Building in Wikipedia", s.114.

Wikipedi'de Taksim Gezi Parkı Protestoları ve Hatırlamanın İnşası

İstanbul Taksim'de kentsel büyüme ve gelişmeye direnen yeşil bir alan olan Gezi Parkı'nın yıkılmasına karşı 2013 Mayıs ayının son günlerinde başlayan gösteriler, modern Türkiye tarihinde daha önce görülmemiş bir şekilde ülke çapında hükümet karşıtı bir protesto zincirine dönüşmüştür. Gezi olaylarında çoğunluğu gençlerden oluşan protestocular, hükümetin neoliberal politikaları çerçevesinde kente yaptığı müdahalelerin ötesinde, bireylerin özel yaşamlarına, kültürel hayata dair müdahaleci yaklaşımına karşı da seslerini yükseltmişlerdir. Polis olayların başladığı ilk günün erken saatlerinde, parkın yıkılmasını önleme amacıyla parkı işgal etmiş olan protestocuları parktan çıkarmak için güç kullanmış ve fakat sonrasında binlerce insan sokaklara dökülmüştür. Eylemler daha sonra Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesi meselesinden çıkarak hükümetin icraatlarına karşı bir protestoya dönüşmüştür. Artan protestolar, polisin baskısına karşı bir direniş halini almış ve birkaç hafta içinde 2.5 milyon insan sokakları doldurmuş, bundan daha fazla sayıda kişi de sosyal ağlar aracılığıyla görüşlerini dile getirmiştir. 79 ilde sokaklarda gösteriler yapılmış, polis şiddeti nedeniyle 7500'den fazla yaralananlar olmuş, bunlardan bazıları gözünü kaybetmiştir. Olaylar sırasında yedi kişi yaşamını yitirmiştir.

Türkiye'nin toplumsal hafızasında şimdiden önemli bir yere sahip olan Gezi Parkı olaylarına ilişkin 31 Mayıs 2013 tarihinde yani olayların başlamasını izleyen günlerde Wikipedia'da "2013-14 Protests in Turkey" başlıklı bir madde oluşturulmaya başlanmıştır. 888 farklı kullanıcının sayfanın düzenlenmesine dahil olduğu ve 3721 kez değişiklik yapıldığı görülmektedir. Aynı gün aynı kullanıcı tarafından Türkçe Wikipedi'de de, "2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları" başlıklı bir madde oluşturulmuştur. Bu web sayfasının 410 farklı yazar tarafından 1643 kez düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Bu rakamlar olayın nasıl tanımlanacağı, yaşanan sürecin hangi yönlerinin ön plana çıkarılarak tarif edileceği kısacası olayın nasıl hatırlanması gerektiği konusunda bir tartışma ve müzakere sürecinin yaşandığını göstermektedir. Yazarların ve yapılan düzenlemelerin sayısının, örneğin olayın yıldönümünde olduğu gibi, arttığını belirtmek gerekir. Olayın yıldönümünde gerçekleşen "anma" türünden etkinliklerin arasına Wikipedi sayfasının ilgili maddesinin yeniden gözden geçirilip düzenlenmesi de eklenebilir.

VİKİPEDI
Öğüt Anıtköşkü

Ana Sayfa
Hesabınız
İzlemler
Fiyatlar
Başarılar

Katılm

Wikimedia Dikkat
Bağış yapın
Deneme tahsis
İş birliği projesi
Kıyı yapın
Son değişiklikler
Topluluk portalı
Yardım

Yazdırma
Bir kopye alınız
PDF olarak indirin
Baskıya uygun
Görsel

Araçlar

Sayıya bağlanın
İlgili değişiklikler
Özel sayfalar
Kıyılar
Kıyılar

Madde Tartışma

Oku Değiştir Kaynağı değiştir Geçmiş gör

Hesap oluşturun Giriş yap

2013 Taksim Gezi Parkı protestoları

Vikipedi, özgür ansiklopedi:

2013 Taksim Gezi Parkı protestoları, 61. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin, İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde bulunan ve sadece umumi hizmette kullanılmak koşulu ile tapuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne tahsis edilmiş olan ^[1] Taksim Gezi Parkı'na İstanbul 6'ncı İdare Mahkemesi ve 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ^[2] olduğu halde Topçu Kışlası'nı Taksim Yayalagıtma Projesi çerçevesinde imar izni olmadan yeniden inşa etmesini engellemeye yönelik olarak başlamıştır.^{[3][4][5]}

27 Mayıs 2013 tarihinde iş makinelerinin parka girmesinin ardından bu haberin sosyal medya aracılığıyla kısa sürede yayılması sonucunda bazı aktivistlerin parka gölüp iş makinelerini durdurmaya çalışmasına polis orantısız müdahalede bulunmuştur.^{[6][7]} Bu müdahaleler ve Erdoğan'ın ingaatın yapıldığını iddia edenlere açıklamaları ile protestolar hükümet karşıtı gösterilere dönüştü ve başta Ankara, İzmir gibi büyükşehirler olmak üzere Türkiye'nin diğer illerine de yayılmıştır.^{[8][9][10][11]} 1 Haziran tarihinde polis kuvvetleri Taksim meydanından çekilmiş ve protestocular Gezi parkında bir kamp kurmuşlardır.^[12] Kampın gümüllerinin geliştiği kışlaphane, nevi, müftü gibi tesisler kurulmuştur. 15 Haziran öğle saatlerinde polis müdahalesi sonrasında ise Gezi kampı dağılmıştır.^[13] Bu olaydan sonra Türkiye'nin çeşitli illerindeki parklarda forumlar düzenlenmeye başlanmıştır.^[14]

Projenin dayanağı olan planlar İstanbul 1. İdare Mahkemesi tarafından 6 Haziran 2013 tarihinde iptal edilmiştir.^[15] Başbakan Erdoğan'ın göstericilere "capulcu" demesi sonrasında, bu kelimenin kullanılmasıyla ilgili 2003 yılında 10 milyar TL (şimdiki 10.000.000) tazminat ödendiğine dair emsal kararı ortaya çıkınca ^[16] protestocular kendilerini capulcu kelimesi ile ifade etmeye başlamışlardır. Bazı medya kuruluşlarının gösteri ile ilgili haberleri yayılmamasına tepki gösterilmiş. Örneğin CNN Türk haber kanalının gösterilerin yoğun olduğu sırada seneyle ilgili belgesel yayınlaması karikatürler ve çeşitli gösteriler hakkında neden olmuştur ve pengün de gösterilerde kullanılan sembollerden biri haline gelmiştir. İçişleri Bakanığı'nın 23 Haziran'da yaptığı açıklamaya göre Bayburt ve Bingöl hariç 79 ilde düzenlenen eylemlere toplam 2.5 milyon kişi katılmış, bundan daha fazla kişi

2013 Taksim Gezi Parkı protestoları

Taksim Gezi Parkındaki eylemler, 15 Haziran 2013

Tarih	28 Mayıs 2013 – 30 Ağustos 2013 ^[1]
Yer	İstanbul, Ankara, Bursa, Adana, Hıyaz, İzmir, Eskişehir, Menemşli ve Tuzluca'daki çok büyük gösteriler ^[2]
Sebebi	Taksim Gezi Parkı'nın bir kısmına inşa edilmesi planlanan Taksim Kışlası'nı engellemek

“2013 Taksim Gezi Parkı protestoları” başlıklı Vikipedi maddesinin ekran görünümü

Taksim Gezi Parkı protestoları başlıklı maddenin, olayın ortaya çıkış nedeni yani arka planı, gelişimi, ölümler ve yaralanmalar, olayların siyaset, turizm ve ekonomi boyutunda etkileri, popüler kültürdeki yansımaları, tencere-tava eylemleri ve duran adam eylemi gibi öne çıkan protesto tarzları, olayların medyadaki yansımaları, sosyal medyada, yerel basında ve yabancı basındaki görünümü, gösterilere karşı tepkiler, protestoları destekleyen ünlü isimler, olaylar karşısında siyasi partilerin aldıkları pozisyonlar ve uluslararası tepkiler şeklinde tasnif edilmesi ve bu sırayla anlatılması, tartışmadan elde edilen müzakereyle uygun görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, olayın tanımlanması ve sürecin aktarımından oluşan madde metninde “objektif” bir dille, aslında olan bitenin ne olduğu, “iddia edildi”, “söylendi” ya da “değerlendirildi” gibi pasif ifadelerle aktarılmıştır. Küresel çapta Türkçe bilen internet kullanıcılarının Gezi olaylarının nedeni ve seyri konusunda temel başvuru kaynaklarından olması muhtemel bu sayfa, (21 Kasım 2014 itibarıyla, son 100 günde yaklaşık 19 bin kişinin sayfayı görüntülediği düşünülecek olursa) çok sayıda kişinin bu şekilde olaylar hakkındaki bilgisini biçimlendirme potansiyeline sahip olmuştur.

Maddeye ilişkin “tartışma” sayfasında ise metnin düzenlenmesi için çok sayıda kullanıcı tarafından görüşler ileri sürülmüştür. Metnin kısaltılması ve sadeleştirilmesiyle ilgili öneriler getirilmiş; “protesto gibi manipülasyona çok açık bir konuda, üsluba bir anayasa hazırlama titizliğinde dikkat edilmesi gerektiği” tavsiye edilmiş; olayın başlangıcını tanımlarken, ağaçların taşınması mı yoksa sökülmesi mi demenin daha doğru olacağı, olayın adlandırılması, hangi ifadelerle anılması gerektiği ve ayrıca protestocuların kimliği konuları tartışılmış ve yanlışlık konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Ayrıca getirilen düzeltme önerileri arasında, devam eden olaylar içinde kırılma noktalarının yaşandığı günlerin özel olarak seçilip özet halinde yazılması; fotoğrafların eklenmesi; kafa karışıklığına yol açmaması için başlığa “2013” tarihinin eklenmesi; portakal gazının kul-

lanıldığına dair herhangi bir kanıtın bulunamaması; yaygın medyada çok yer bulamadığı için tencere-tava eylemleri görüntüleri konusunda sosyal medyaya başvurulması; “güvenilir” bulunmayan yaygın medya kanallarının kaynak olarak gösterilmemesi; “çapulcu” kelimesine ayrı bir yer ayrılması gibi tartışma başlıkları açılmıştır.

Yandaş olayın [kaynağı değiştir]

Allahını seversiniz kim bu maddeyi inceleyip onaylıyor **babın** ilk satırlarda hala yok bir duvarın yıkılıp ağaçların taşınması diyorsunuz yahu videoların izleyin ne ağaçların taşınması dozer ağaçları 2 ye bölüyor üzülüyorum bağımsız deediğim vikipediyede akp yandaşları geldi sizde satılmışın ne ağaçların taşınması ya..

Yazı baştan sona eylemciler tarafından yazılmış gibi [kaynağı değiştir]

Bu gösteriler sadece tek tarafı **ını** yapıldı? Polis envanterinde bulunmayan keleş bile denmiş. Özel hareket polisinin envanterinde keleş vardır. Hatta bu bilginin buraya girilmesi bile bilgi çöplüğü yaratıyor çünkü polis aracında silah bulunması gayet doğaldır. --Dilgöçü (mesaj) 13:48, 16 Temmuz 2013 (UTC)

Asayiş polisiiçevik kuvvet aracında öldürmek üzere **ullanılan** uzun namlulu otomatik saldırı silahı bulunması açıklanabilir bir durum değil. **Hatır** hele istanbulun göbeği taksimde bu silahın bulunması normal bir şey değil. Bu tarz silahlar Polis özel hareket timlerinde olabilir.--Cwi [?] 03:54, 3 Ağustos 2013 (UTC)

Ansiklopedi maddesi değil iktidar propagandası olmuş [kaynağı değiştir]

Yazı acilen tarafsız hale getirilmesi ve devletin güdümündeki resmi açıklamaları doğru kabul etme tuzağına düşmek yerine bol miktarda kaynak, özellikle devletin laf geçiremediği dış basından kaynaklara bakılmalı. Hemen aklıma gelen örnekleri sıralıyorum.

“2013 Taksim Gezi Parkı protestoları” başlıklı Vikipedi maddesinin “tartışma” sayfasının ekran görüntümü

Yukarıdaki ekran görüntüsü örneklerinden de anlaşıldığı üzere, tartışma sayfasında kullanılan gündelik iletişim dili, Wikipedia’yı hafıza çalışması açısından değerlendiren yaklaşımda iletişimsel hafızanın taşıyıcısı olarak tanımlanmaktadır. Bu tartışmanın sonunda müzakere edilerek ortaya çıkan ve internet kullanıcılarının bilgi almak amacıyla baktıkları madde metni ise zaman zaman ufak değişikliklere uğramakla birlikte, sabitlenmiş bir kültürel hafıza ortamına dönüşmektedir. Ayrıca sayfada, olayın önemli anlarını hatırlatan görsellerin kullanılmış olması da yine Gezi Parkı protestolarına dair söz konusu Vikipedi sayfasını bir hafıza kaynağı olarak değerli hale getiren unsurlardan biri olmuştur.

Sonuç

Kolektif hafıza ortak geçmişe sahip insanların iletişimi ve etkileşimi yoluyla oluşur. Medya geçmişin hatırlanması ve sürekli dolaşıma girmesi anlamında kolektif hafızanın korunması ve taşınmasında vazgeçilmez bir rol oynar. Geleneksel medyanın kolektif hafızanın inşasında oynadığı bu tek yönlü etkin rol, yeni medyanın kullanıcı odaklı yapısı söz konusu olduğunda çok yönlü olarak değişmekte ve daha da önem kazanmaktadır. Yeni medyada özellikle sosyal medya kanalları, küresel çapta internet kullanıcılarının interaktif biçimde enformasyon paylaşımlarına olanak tanıyarak geleneksel medyadaki kaynak-mesaj-alıcı şeklindeki iletişim sürecini değiştirmiş, alıcıların medya ortamına istedikleri sayıda mesaj göndermelerini mümkün kılmıştır. Geleneksel medyanın, içeriğini kurumun sahiplik yapısı, iktidar ve diğer güç odakları ile olan ilişkileri çerçevesinde belirlediği düşünüldüğünde, kolektif hafıza konusunda manipülatif bir etkiye

sahip olduğu açıktır. Ancak dijital medya farklı arka planları, aidiyetleri ve hafızaları olan kullanıcıların paylaşımlarının herkes tarafından izlenmesine, bunların başkalarının yeniden paylaşılarak daha yaygın biçimde dolaşıma girmesine olanak tanıdığı için, kolektif hafıza üzerindeki tekelin parçalanarak geçmişin farklı parçalarının daha fazla oranda hatırlanmasına ve bilinmesine yol açmıştır. Bugün artık ortak hafızayı inşa eden bu iletişimde, ulusal sınırlar kalkmış, küresel çapta enformasyona aynı anda erişimin sağlanabilmesi sayesinde yeni medya için bir küresel hafıza mekanı tanımlaması mümkün olmuştur.

Günümüz internet çağında herhangi bir konuda bilgiye başvuru kaynağı olarak oldukça yaygın kullanılan online ansiklopedi Wikipedia ise hafıza mekanı tanımına uyan iyi bir örnektir. Wikipedia kullanıcıların aynı zamanda ansiklopedide madde yazımına katılabildiği, diğer kullanıcılarla maddenin nasıl oluşturulacağı konusunda tartışabildiği ve üstelik bu tartışma sürecinin izlenmesine olanak tanıyan bir ortam olduğu için, geçmişe dair hafızanın inşası anlamında canlı bir süreç yaratmaktadır. İletişimsel hafızanın ortaya çıktığı bu nelerin hangi yönleriyle anılması gerektiği konusunda yürütülen tartışma, sonunda müzakereye varılarak kaynağı belli ve güvenilir olması ilkesine dayalı, objektif bir dille yazılmış bir başvuru metnine dönüşmektedir. Bu metin az çok değişikliğe uğramakla birlikte sabitlendiği, kayıt altına alındığı ve herkes tarafından ulaşılabilir olması itibarıyla bir kültürel hafıza aracı haline gelmektedir. Bu anlamda, çalışmada örnek olarak incelenen Türkçe Vikipedi'deki 2013 Gezi Parkı protestolarıyla ilgili madde, kullanıcıların olayın hangi yönleriyle ve nasıl hatırlanması gerektiği yönünde yürüttükleri tartışma faaliyeti sonucunda yazılarak, ancak dil bariyeriyle sınırlanabilecek küresel çapta internet kullanıcıları için olaya ilişkin bir hafıza mekanına dönüşmüştür.

Bibliyografya

- Assmann, J., *Kültürel Bellek*, Çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı, 2001.
- Assmann, J., "Communicative and Cultural Memory". *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, (editör: A. Erll - A. Nünning), Berlin: Walter de Gruyter, 2008, ss. 109-119.
- Çalışkan, B., "The Role of Social Networks in Recalling of Collective Memory: Remembering Assassinated Journalists", 10. *International Symposium Communication in Millennium*, İstanbul, 2012, ss. 1-15.
- Donk, A., "The Digitization of Memory: Blessing or Curse? A Communication Science Perspective", *Media in Transition Conference MIT6: Stone and Papyrus, Storage and Transmission*, Nisan 24-26, 2009, Boston: Massachusetts Institute of Technology, 2009, ss. 1-17.
- Erll, A., "Cultural Memory Studies: An Introduction", *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, (editör: A. Erll - A. Nünning), Berlin: Walter de Gruyter, 2008, ss.1-19.
- Ferron, M. - P. Massa, "Collective Memory Building in Wikipedia: The Case of North African Uprisings", *WikiSym'11*, Mountain View, CA, 2011, ss. 114-123.
- Garde-Hansen, J., *Media and Memory*, Edinburgh: Edinburgh University, 2011.
- Habermas, J., *İletişimsel Eylem Kuramı*, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Kabcacı, 2001.

- Halbwachs, M., *On Collective Memory*, Chicago: The University of Chicago, 1992.
- Neiger, M. – O. Meyers - E. Zandberg (Ed.). *On Media Memory: Collective Memory in a New Media Age*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
- Nora, P, *Hafıza Mekanları*, Çev. Mehmet Emin Özcan, Ankara: Dost, 2006.
- Olick, J. K. - J. Robins, "Social Memory Studies: From 'Collective' Memory to the Historical Sociology of Mnemonic Practices", *Annual Review of Sociology*, N. 24, 1998, ss. 105-40.
- O'Sullivan, D., *Wikipedia: A New Community of Practice?*, Farnham: Ashgate, 2009.
- Pentzold, C., "Fixing the Floating Gap: The Online Encyclopedia Wikipedia as a Global Memory Place". *Memory Studies*, N. 2(2), 2009, ss. 255-272.
- Van Dijck, J., "Mediated Memories: A Snapshot of Remembered Experiences", *Mind The Screen: Media Concepts According to Thomas Elsaesser*, (editör: J. Kooijman - P. Pisters - W. Strauven), Amsterdam: Amsterdam University, 2008, ss. 71-81.
- Zierold, M., "Memory and Media Cultures", *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, (editör: A. Erll - A. Nünning), Berlin: Walter de Gruyter, 2008, ss. 399-409.